

Марія Анатоліївна Тіхонова,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3721-4462>

ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА СПОРТСМЕНІВ НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ

Право на свободу пересування є особистим немайновим правом фізичної особи, що спрямоване на забезпечення свободи в сфері соціального буття і має первинне закріплення у ст. 33 Конституції України, ст. 13 Загальної декларації прав людини, ст. 2 Протоколу № 4 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Законі України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні».

Право на свободу пересування є окремою самостійною правовою можливістю, що спрямована на забезпечення свободи пересування фізичної особи, яка одночасно і є особистим немайновим благом та, відповідно, об'єктом даного права [1, с. 359]. При цьому, свобода пересування містить у собі два основних аспекти: внутрішній, під яким розуміють можливість фізичної особи вільно пересуватись по території України, та зовнішній, під яким розуміють можливість фізичної особи залишати територію України, а для фізичної особи, яка має громадянство України, – ще й свободу повернення в Україну [2, с. 6]. І саме на забезпечення цієї свободи і вибудовується відповідне особисте немайнове право на свободу пересування, до змісту активних повноважень якого входять: а) благоволодіння свободою пересування, яке означає, що фізична особа визнається носієм відповідного блага; б) благовикористання свободи пересування, яке означає, що фізична особа може вільно, на власний розсуд, задля досягнення своєї мети та задоволення власних інтересів вільно пересуватись як по території України, так і за її межами чи іншим чином використовувати надану їй свободу [1, с. 359–360].

Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи, встановлених Конституцією України, можливе лише у випадках, передбачених нею. Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи можливе лише у випадках, передбачених Конституцією України, Цивільним кодексом та іншими законами України (ст. 274 ЦК України).

Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи, встановлених ЦК України та іншими законами, можливе лише у випадках, передбачених ними. Спільним для них є те, що кожен випадок можливого втручання у сферу особистих немайнових прав має базуватися на певних підставах, а саме: по-перше, сама можливість втручання у сферу особистих немайнових прав, а тим більше їх обмеження, повинна бути передбачена законом, а тих, які встановлені Конституцією України – лише у випадках, передбачених нею; по-друге, особа, що здійснює подібне обмеження повинна мати спеціальні документально підтверджені повноваження; по-третє, особа, вказана у попередньому пункті може здійснювати обмеження особистих немайнових прав лише у своєму, вузько спеціалізованому аспекті [3, с. 6].

Свободу пересування відповідно до ст. 12 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» може бути обмежено: у прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з

обмеженням доступом; на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан; на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності; на тимчасово окупованих територіях. Свобода пересування обмежується щодо: осіб, до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі; осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі; осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, яким заборонено виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації; осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом; осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню; осіб, які звернулися за наданням їм статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України; осіб, яких призвано на дійсну строкову службу до Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань; іноземців, які перебувають у складі військових іноземних підрозділів і які мають статус військового. Свобода пересування може бути обмежена і в інших випадках, передбачених законом.

Разом з тим, законодавством України не передбачене обмеження такого особистого немайнового права як свобода пересування спортсменів¹, але фактично це право є утісненим у зв'язку з їх професійною діяльністю. Так, відповідно до Всесвітнього антидопінгового кодексу та Міжнародних стандартів з тестувань та розслідувань спортсмени, які включені в Базу даних тестування (пул тестування)² їх Міжнародної федерації і (або) Національної антидопінгової організації, зобов'язані надавати інформацію про своє місцезнаходження за допомогою системи ADAMS³ чи іншої схваленої WADA системи. Система ADAMS працює наступним чином: спортсменам видається особистий ідентифікаційний номер та пароль до особистого кабінету системи, в яку заноситься номер біопаспорту⁴, адреса, вид спорту, тощо. До календарю ADAMS спортсмен повинен вносити раз на три місяці всю погодинну інформацію про своє місцезнаходження. Спортсмен

¹ В Україні в 2017 році було прийнято новий Закон «Про антидопінговий контроль у спорті», відповідно до якого можна було б передбачити обмеження спортсмена щодо свободи пересування. Натомість цей Закон містить спеціальні норми щодо правових та організаційних засад здійснення антидопінгового контролю в Україні, участі відповідних закладів, установ та організацій у профілактиці, запобігання застосуванню та поширенню допінгу у спорті.

² Бази даних для тестування (Registered Testing Pool) – список, складений окремо Міжнародними федераціями на міжнародному рівні і Національними антидопінговими організаціями на національному рівні. Даний список складається з елітних спортсменів, які підлягають в момент та поза змаганнями тестуванню.

³ ADAMS – система антидопінгового адміністрування та управління – система, призначена для управління базою даних, розташованою в Інтернеті, шляхом введення, зберігання, поширення даних і складання звітів, розроблена для надання допомоги зацікавленим сторонам і WADA в їх антидопінговій діяльності при дотриманні законодавства про захист даних.

⁴ Біологічний паспорт спортсмена (Athlete Biological Passport) – програма і методи збору та узагальнення даних, що реалізуються відповідно до Міжнародного стандарту з тестування та розслідувань, а також Міжнародним стандартом для лабораторій.

зобов'язаний бути доступним для відбору проб у *будь-який* час. До порушень антидопінгових правил¹ відносяться в тому числі ухилення, відмова або неявка на процедуру здачі проб, ухилення від здачі проби, або без поважної причини відмови, або неявка на процедуру здачі проби, а також порушення порядку надання інформації про місцезнаходження.

Отже, незважаючи на те, що обмеження особистих немайнових прав фізичної особи неможливе, крім випадків прямо встановлених в законі, але ми бачимо, що у зв'язку з професійною діяльністю право на свободу пересування спортсменів є фактично обмеженим незважаючи на відсутність такого обмеження в законодавстві України.

Список бібліографічних посилань:

1. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2007. 541 с.
2. Динько О. Ф. Зміст і гарантії забезпечення свободи пересування людини та громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2003. 18 с.
3. Кохановська О. Особисті немайнові права фізичних осіб як інститут цивільного права України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2010. № 85. С. 4–6.
4. World Anti-Doping Code. World Anti-Doping Agency, 2015. 156 p.
5. Международный стандарт по тестированию и расследованиям. *World Anti-Doping Agency*. 2015. 77 с.
6. Про антидопінговий контроль у спорті: закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 21. С. 20.

Одержано 23.04.2017

УДК 347.1

Максим Олегович Ткалич,

доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕЛІКТНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СПОРТСМЕНІВ

Спортивна є різновидом людської діяльності, яка пов'язана із підвищеним ризиком завдання шкоди майну, здоров'ю, життю фізичних осіб або майну юридичних осіб. При цьому, спеціальних норм, які б передбачали особливості застосування деліктної відповідальності в спорті чинне законодавство не містить. Відповідно, шкода, завдана спортсменом під час здійснення спортивної діяльності, повинна відшкодовуватися за правилами генерального делікту, тобто за ст. 1166 ЦК України.

У цивільному праві, на відміну від кримінального, діє принцип презумпції вини, відповідно, для уникнення цивільно-правової відповідальності спортсмену необхідно довести відсутність своєї вини у заподіянні шкоди. У протилежному випадку спортсмен повинен відповідати за завдану іншим особам шкоду на загальних підставах.

¹ Антидопінгові правила, як і правила змагань, є спортивними правилами, за якими проводяться змагання. Спортсмени приймають ці правила як умову участі в змаганнях і зобов'язані їх дотримуватися.